

Mens en Wereld

Omdat de televisie van onze roomse burens, waar we altijd kijken als er iets bijzonders is, stuk was, waren we voor de eerste H.V. televisie-uitzending van het seizoen naar vrienden gegaan. Eigenlijk is dat veel prettiger, dit soort evenementen te beleven samen met gelijkgestemde lieden, hoezeer we de gastvrijheid van onze burens overigens ook waarderen. Maar het is zo plezierig om er, heet van de naald, nog eens samen over te kunnen praten.

„Ik vind,” zei onze vriend, „dat Jan Bijleveld het er heel goed heeft afgebracht, maar hij heeft, naar mijn smaak, toch een beetje te veel propaganda gemaakt voor het Verbond en te weinig details uitgewerkt.”

„Nu ja,” zei ik, „we hebben nu eenmaal die tien minuten per maand, dus mogen we ze alsjeblieft gebruiken? We willen toch ook echt meer leden en 't was toch keurig?”

„Dat is zo,” zei onze vriendin, „en als je over het humanisme gaat praten, dan is het heus geen overbodige luxe, als je eerst eens duidelijk maakt wat het is en wat het H.V. is.”

„Ja,” zei mijn man, „en die details komen later wel, in volgende uitzendingen. Je kunt tenslotte niet in een keer al je kruut verschieten.”

In deze trant zal er ongetwijfeld in andere huiskamers ook gesproken zijn. Misschien met meer kritiek, met minder enthousiasme. Maar laten we niet vergeten, het is wat! Tien minuten lang in je eentje bij zoveel mensen thuis. Dat is lang en zeker voor iemand, die het niet gewend is.

Ik herinner me ineens weer, wat de vroegere omroeper van de VRO, de Vrijdenkers Radio Omroep, van ver voor de oorlog, ons eens vertelde van prof. mr. dr. Leo Polak, die voor het eerst een radiolezing zou houden: „Ik heb voor de grootste internationale gezelschappen gesproken,” zei prof. Polak, „maar dit kleine ding, die microfoon, daar word ik ontzettend nerveus van.”

Radiolezingen doen ons, humanisten, nu niets meer. 't Is de televisie, die onze aandacht komt vragen. Hoe zullen we het voortaan gaan doen? Welke vorm moeten we eraan geven? En wie moeten het doen?

Daar is het laatste woord nog niet over gesproken, maar wij waren het er met ons viertien in ieder geval wel over eens, dat Jan Bijleveld het uitstekend gedaan had.

ACTUEEL HUMANISME

In allerlei bestuurlijke colleges van ons Verbond komt herhaaldelijk het verlangen aan het woord om het humanisme te actualiseren. Dit vloeit wel voort uit de behoefte om duidelijk aan het licht te brengen hoezeer onze levensovertuiging verlost is uit het intellectualisme van een kleine groep van bevoorrechten inzake culturele opvoeding en dat zij gegroeid is tot een instelling in het leven, die mogelijkheden bevat voor allen, die – hoe ook geschoold en gevormd – een verantwoord en bewust leven willen leiden.

Nu is het altijd zó met de „boodschap” van het humanisme: het is geen boodschap in de huiselijke betekenis van dit woord. Wij hebben echt niets, dat wij iemand in de schoot kunnen werpen, we zeulen niet rond met een tas vol oplossingen. De boodschap van het humanisme – ik moet dat huishoudelijke woord nog even hanteren – is zonder enige twijfel van subtielere aard dan men van een boodschap gewoonlijk verwacht. Wij hebben weinig te beloven, wij hebben geen oplossing gereed en – nog veel akeliger op het eerste gezicht – het humanisme verwijst de mens in beginsel naar zichzelf terug. En dan liggen bovendien die verwijzingen nog eigenlijk op het vlak van 's mensen edelste vermogens: die van het gemoed en vooral van de geest. En een Frans gezegde herinnert ons er aan: er is niets zo afwezigs als de aanwezigheid van geest.

Toch is het met de actuele betekenis van het humanisme niet zo schamel gesteld als men wellicht uit de voorafgaande overwegingen zou afleiden en zoals men vaak ook wel zou denken bij de schijnbaar ietwat ontwijkende antwoorden die humanisten wel eens geven op de pertinente vraag van notoire boodschappers.

Het is al geen kleinigheid, die Ludwig Feuerbach aanduidde aan het slot van zijn kritische beschouwingen over het wezen van het christendom: hij wilde de mensen van hemelgelovers tot aardebewoners maken, hun levenshouding van hopen en geloven in oplossingen buiten en boven de mens omvormen tot zelfstandige arbeid aan het eigen lot, hier en nu. Zoals gezegd, het zou geen geringe wending zijn als de mens zijn gehele, werkelijk niet zo luttele, energie spendeerde aan wat er te doen viel in de gemeenschap der mensen, nu en hier en zonder uitstel of kans op verschuiving.

Dit is het meest principiële uitgangspunt voor actueel humanisme. En deze startplaats is niet vastgesteld uit luim, uit willekeur of om tegen de draad in te doen. Een heel groot deel van de moderne mensheid kan al niet meer omhoog kijken om het visioen der redding te ontwaren. Méér dan een eeuw van diepvoelende structuurverandering van onze wereld heeft geleid tot ingrijpende wijziging van de visie op mens, sa-

menleving en kosmos. Men wil het wel graag, soms met een beeld ontleend aan de kinderkamer, voorstellen alsof ongelovige humanisten hun afkomst verloochenen, stijfhoofdig volharderen in ongehoorzaamheid en de wezenlijke grond van hun bestaan kwaadwillig miskennen. Maar wie niet meer gelooft op de traditionele wijze der authentieke godsdienst, die wéét al dat hij zijn geloof letterlijk achter zich heeft gelaten en dat van *willen* geen sprake kan zijn als het *kunnen* buiten het vermogen is komen te liggen.

Doch dit is nog negatief en halverwege. Wie niet meer omhoog kijkt, kan heel goed omlaag kijken en elk vertrouwen, iedere veerkracht verloren hebben. Ongeloof is geen humanisme!

Het moderne humanisme, in het bijzonder zoals dit georganiseerd is in het Verbond, is in beginsel niet pessimistisch. Allerlei stromingen zijn denkbaar en hebben zich dan ook gerealiseerd in onze kringen. Wij kennen de blijmoedigen en de sceptici – maar véder dan het realisme gaan de laatsten toch niet, en de eersten zullen zich daar ook niet zo ver van verwijderen.

Het moderne humanisme hoedt zich aan de andere kant óók voor optimisme – maar ons verenigt wel een groot respect voor de geweldige mogelijkheden die de mens bezit. En dáár kan niemand blind voor zijn. De bedenking is alleen – en zij wordt terstond geopperd als men dit betoogt – dat de mens ook zoveel destructieve krachten in zich heeft. Wij ontkennen dit zeker niet, want we hebben – historisch georiënteerd als humanisten gewoonlijk toch wel enigszins zijn – daar behoorlijk weet van. Maar de humanisten menen dat we de schanden der mensheid nu wel eens te keer zouden kunnen laten gaan door een beroep te doen op die mens zelf. Veel erger kan het niet worden – dit zij dan gezegd voor mensen die nog *niets* begrijpen van het humanisme. Misschien spelen de mensen het zelf klaar – *als zij het zelf willen*. Het komt er wél op aan, want we hebben het zover gebracht, dat we onszelf tezamen in één oogwenk kunnen doen verdwijnen!

In de geest van deze algemene taakstelling zijn wij zojuist gestart met een serie televisie-uitzendingen over het actuele humanisme. Bij volgende gelegenheden zal het Verbond de gelegenheid goed gebruiken om de verscheidene aspecten van ons werk, de verschillende standpuntsbepalingen in de vele facetten van het leven, in de huiskamer te brengen.

Wij kunnen natuurlijk als Verbond de wereld niet veranderen en evenmin de gehele mensheid beïnvloeden. Maar we moeten doen wat we zinvol achten, we kunnen ons leven zin verlenen door mensen te wekken tot de volle ontplooiing van hún menselijkheid.

P. S.

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
19e jaargang no. 20 – 7 november 1964

Kritisch allerlei

door R. de la Rie

Antwoord '64 is een doorslaand succes. De actie heeft zo'n slordige miljoen gekost, maar de daarvoor in ruil verkregen middelen van de modernste reclame-techniek hebben daar een veelvoud van opgeleverd. Nu is het ieders goed recht van mening te zijn, dat er kerken gebouwd moeten worden en er zou dan ook geen reden zijn daarover in een humanistisch blad te schrijven, als de negen kerkbouwers niet ook ons buitenkerkelijken hadden aangesproken voor een bijdrage. Die aanspreking, hoe simpel ook, ging nu net iets te ver, want zij veronderstelde, dat die buitenkerkelijken er eigenlijk toch ook wel bij hoorden, dat hun niet-kerkelijk-zijn alleen een organisatorische kwestie was. Dat nu is een soort hovaardij die je bij een christelijke kerk toch niet zou verwachten. Of misschien..., maar predikt het christendom dan geen nederigheid? En zou men van daaruit zich niet eerder moeten afvragen waarom zo'n groot deel van ons volk buitenkerkelijk is in plaats van die grote groep ietwat dictatoriaal voor zich op te eisen?

Dat woord dictatoriaal werd ook gebruikt in de kritiek die Antwoord '64 heeft uitgelokt bij de zich noemende experimenteel oecumenische groep Sjaloom. De toon van de actie werd vals genoemd, zij „is ergens bescheiden of schuldbeuwt, doch zelfverzekerd, stoer en dictatoriaal. Het 'ja of nee' werd oordelend gehanteerd, de deserteurs bij voorbaat aangewezen. Enige nuance, enig gevoel van dienst in plaats van autoriteit, enig begrip voor wantrouwen in de kerk, ontbraken geheel". Waarbij De Groene overigens aantekent: „We zijn het daar wel mee eens, maar vragen ons af waarom men nu pas met zijn bezwaren komt. Was men bevreesd, dat men met kritiek in een vroeger stadium de actie zou verstoren? Of heeft men niet eerder beseft welke onaangename kanten de onderneming vertoonde?”

Pecunia non olet (geld stinkt niet) is een tekst die de negen kerkbouwers zich wel indachtig geweest zijn, want blijkbaar was zelfs gemarchandeerd met het begrip oecumene dienstbaar aan het grote doel. Oecumene is in de mode, de eenvoudige kerkganger wordt voorgespiegeld, dat deze actie daar nu een goed voorbeeld van is. Hoe zal hij zich bedrogen voelen, als hij merkt dat de onder dat mom ingezamelde gelden straks netjes over negen potjes worden verdeeld! Alleen een geza-

menlijke reclame-actie is goedkoper; nou, als dat oecumene moet heten... Daar hebben wij humanisten natuurlijk niets mee te maken, maar onfris vond ik het toch wel.

Sjaloom stelt daarbij nog heel voorzichtig de vraag: „Is het verantwoord dat de kerken godshuizen bouwen, terwijl dakloosheid en honger in de wereld aanwezig, dat die wereld nog niet veel weg heeft van een Godshuis, een oikoumene?” De Groene vraagt zakelijker: „Hoeveel subsidie gaat het rijk geven bij de 21.000.000 die thans is ingezameld? Zouden die gemeenschapsgelden niet beter aan woningbouw besteed kunnen worden?” Als je in verscheidene kerkblaadjes leest hoeveel moeite er gedaan moet worden om althans nog enige mensen naar die kolossale, maar lege, kerkgebouwen te trekken, is dat nauwelijks meer een vraag.

Discriminatie op grond van levensbeschouwing is altijd een kwalijke zaak. Ik heb er helaas vaak genoeg op moeten wijzen in ons eigen land, maar een lezer uit Rotterdam laat mij nu weten wat een ongodsdienstig gezin in Canada kan overkomen. Het Algemeen Dagblad heeft daarover bericht. Tien jaar geleden is de heer E. Bergsma uit Rotterdam met zijn gezin geëmigreerd en het bevalt hem daar in Canada zo goed, dat hij het Canadees staatsburgerschap heeft aangevraagd. Toen alle formaliteiten tot het verkrijgen van de nationaliteit van zijn nieuwe vaderland waren verricht, verschenen de Bergsma's voor de rechter, die na voorlezing van een hele reeks zaken hun vroeg de eed af te leggen en hem na te zeggen: „Zo waarlijk helpe mij God”. Man en vrouw weigerden dat, zeggende: „Toen ik deze zaal binnenkwam heb ik gezworen u de waarheid te vertellen en niets dan de waarheid. Dat moet ik dan ook doen. Ik wil liever geen Canadees zijn dan een leugen vertellen.” Het aanroepen van een god waarin de Bergsma's niet geloven, zou zo'n leugen zijn. Rechter Leach heeft verklaard: „De manier van geloven van de heer Bergsma maakt hem, naar mijn smaak, ongeschikt om een Canadees burger te zijn. Sommigen menen dat vrijheid van godsdienst ook betekent: vrij zijn om niet te geloven. Dat is, naar mijn mening, niet juist. En tenslotte is Canada een land dat God erkent.”

Daarmee is natuurlijk de kous nog niet af, want ook in Canada zijn er weldenkende mensen. Maar het is wel een staaltje van christe-

lijke zelfgenoegzaamheid, dat niet onvermeld mocht blijven. En wees op uw hoede, als er weer eens iemand in onze grondwet wil zetten, dat Nederland een christelijke natie is; u ziet waar zoiets toe kan leiden.

De roulette is het zondig einde van de trits die van gokbehoefte over goklust naar gokziekte leidt. Die woorden worden door de verslaggever van de N.R.C. in de mond gelegd, nee, niet van de heer Jongeling van het Gereformeerd Politiek Verbond of zo, maar van mr. G. H. Slotemaker de Bruïne, lid van de Tweede Kamer voor de P.S.P. Nu mag hij dat van mij vinden, al ben ik het niet met hem eens, maar wat ik mij afvraag is, waar een politieke partij als de P.S.P. een definitie van het begrip zonde vandaan haalt. Of hebben we er een zoveelste „christelijke” partij bijgekregen? Ik had begrepen dat dat toch niet de bedoeling was.

Uit het orgaan van diezelfde pacifistisch-socialisten, Bevrijding, het volgende bericht:

„In Maastricht hebben ze enige tijd geleden een B.B.-oefening gehouden. Er viel denkbeeldige radio-actieve neerslag en alle kerkklokken luidden. Dit waarschuwingssysteem bleek niet te voldoen, omdat het geluid op vele plaatsen niet gehoord werd en ook vaak niet duidelijk genoeg boven het stadsgeruis uitkwam. Twee vragen dringen zich bovendien nog op. Weet de Nederlandse bevolking wel voldoende dat het luiden van kerkklokken niet het oproepen tot de godsdiensttoefening is, maar het signaal om onder het bureau of keukentafelje te kruipen? En als iedereen in Maastricht die klokken nu eens wel had gehoord? Was de stad er dan gezond doorgekomen?”

Tja, al weer langer geleden werd in het industriegebied van Europoort zo'n oefening gehouden, waarbij sirenes op het naderend gevaar moesten wijzen. Nu loeien er in zo'n industriestreek om de haverklap sirenes van al die fabrieken en buiten degenen waar zo'n sein voor bedoeld is, weet geen sterveling wat al die geluiden precies betekenen. De

B.B.-sirenes waren dan ook in de veelheid van soortgelijke geluiden opgegaan, vrijwel niemand waren ze opgevallen. Commentaar van de B.B.: in geval van werkelijke nood zullen de fabriekssirenes niet mogen loeien.

Je vraagt je soms af met wat voor soort grappemakers je te doen hebt.

Ernstiger wordt de zaak als men om der wille van dat B.B.-spel ons de waarheid eenvoudig niet wil laten weten. Dat beleefden we ter gelegenheid van de documentaires over Oorlog en Vrede die de V.P.R.O. aan het uitzenden is. De kaart van Nederland waarop de uitwerking van een 20-megatonbom (helemaal niet zoiets bijzonders in de moderne bewapening!) werd getoond, waarop dus te zien was dat meer dan de hele Randstad Holland daarvan het slachtoffer zou worden, mocht niet worden uitgezonden. Mocht niet? Nu ja, rechtstreekse censuur hebben we in Nederland nog niet, maar er werd stevige druk op de V.P.R.O. uitgeoefend om toe te geven, anders zouden de B.B., kolonel Spits en drs. Terwischa van Scheltinga van Buitenlandse Zaken niet aan de uitzendingen meewerken. Dat is dus geen censuur, nee, maar... nou ja.

En waarom mocht dat dan wel niet? In de eerste plaats omdat de B.B. aanneemt, dat een dergelijke bom niet tegen Nederland zal worden gebruikt. Nee, want dan zou dat B.B.-spel niet zo aardig meer zijn, want de Friese Koerier noteert van mr. H. M. A. Kamerlingh Onnes, chef van de hoofdafdeling B.B. van Binnenlandse Zaken, de uitspraak, dat dan „zou blijken dat de B.B. tegen een 20-megatonbom niet is opgewassen. De mensen zouden dan misschien tot de slotsom komen, dat de B.B. helemaal niets kan doen en defaitistisch worden, waardoor de veiligheidsmaatregelen, die volgens de B.B. wel effect kunnen hebben, in gevaar zouden kunnen worden gebracht.” En dat zou jammer zijn van die aardige oefeningen waarvoor idem zoveel „vrijwilligers” op grond van hun militaire dienstplicht à raison van één gulden per avond worden opgeroepen.

Herfst! Onze schamele tuin verliest zijn kleed,
Vergeelde blaren zweven op de wind.
Slechts in de verte, daar beneden in het dal,
Fonkelt helderrood de lijsterbes.
Blij en droevig is mijn hart,
Zwijgend warm en druk ik je handen,
Terwijl ik woordenloos je in de ogen kijk, vloeien tranen,
Ik kan niet zeggen, hoezeer ik je bemin!

A. K. Tolstoj
(Uit het Russisch vertaald door P. Krug)

Een eenvoudig herfst- en liefdesgedicht van de dichter Aleksej Konstantinowitsj Tolstoj (1817-1875), een neef van de bekende schrijver. Ook Aleksej Tolstoj kenmerkt zich door een onafhankelijke levensstijl en het streven zich in zijn kunst te richten op „het ware, eeuwige en absolute”. Tolstoj was niet alleen een lyrisch dichter, hij schreef ook balladen en een roman „Vorst Serébranny” (1863), waarin hij een huiveringwekkend beeld geeft van de tiran Iwan de Verschrikkelijke.

De ontwikkelingslanden en wij (1)

Als wij spreken over bijstand aan ontwikkelingslanden is dat een betrekkelijk nieuwe zaak. De gedachte aan hulpverlening kwam nauwelijks twintig jaar geleden, vrijwel direct na het einde van de tweede wereldoorlog, in het centrum van de belangstelling te staan. Dat behoefde niet te verbazen. De oorlog had velen de situatie in de wereld beter bewust gemaakt en het gezicht van die wereld ingrijpend veranderd. Het was duidelijk, dat er naar andere toestanden moest worden gestreefd, waarin oorlogen niet meer noodzakelijk zouden zijn. Aanvankelijk stond de strijd sterk onder invloed van het verlangen naar het herstel van de onafhankelijkheid van de bezette gebieden. De hele voorgeschiedenis bracht dit met zich mee. De onderdrukking door het nationaal-socialisme deed zich allereerst gevoelen in geestelijk opzicht. Vandaar dat het Atlantisch Handvest van Roosevelt en Churchill met nadruk spreekt over het recht van volken om zich de eigen vorm van regering te kiezen.

Doch daarnaast kwamen al gauw andere elementen op de voorgrond en legde men het accent ook op de materiële noden van de mensheid, die een voortdurende bron van onrust vormden. Roosevelt sprak in zijn bekende adres tot het Amerikaanse congres in 1941 over vier vrijheden, waarvan de beide laatste waren de vrijdom voor vrees en gebrek (ook in het Atlantisch Handvest trouwens genoemd). En algemeen werd dit zo verstaan, dat er een einde moest komen aan onzekerheid, mede veroorzaakt door materiële omstandigheden. Maar deze uitbreiding van het begrip „vrijheid” naar de stoffelijke kant bracht onvermijdelijk met zich, dat er meer aandacht ontstond voor de onderontwikkelde gebieden, toen nog voor een groot deel koloniën. Daar immers ontbrak het aan alles, was de materiële nood het hoogst gestegen. En terzelfdertijd waren de bewoners van die gebieden zich de onvrijheid, zowel op geestelijk als stoffelijk gebied, dieper bewust geworden. Het dienen in de krijgsmacht in verre streken overzee en het daarmee verband houdende aanschouwen van een volmaakt andere wereld, de toenemende invloed van film, radio en drukpers werkten alle in een zelfde richting. Het waren evenzovele stimulansen tot het voorbereiden en voeren van de onafhankelijkheidsstrijd. En na het verkrijgen van die onafhankelijkheid voor steeds meer jonge volken, kreeg het probleem gestalte.

Hulp dus aan de ontwikkelingslanden, na de oorlog als een nieuw idee ontstaan. Maar welke vormen van hulp? Het ligt voor de hand, dat allereerst gedacht werd aan financiële of economische steun. Die steun werd dan ook spoedig verleend, door het geven van leningen en het toestaan van kredietgaranties, zowel van regering tot regering, als door internationale organen als de Wereldbank (de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling), die direct na de oorlog was opgericht. Later insgelijks door meer op de specifieke behoeften van de ontwikkelingslanden afgestemde internationale financiële instellingen als de Internationale Ontwikkelingsassociatie en de Internationale Financieringsmaatschappij.

Maar het werd al spoedig duidelijk, dat dit niet de enige of voornaamste, zeker niet de alleenzigmakende, weg was. Waarom niet? Roept men zich de geschiedenis in herinnering van de Verenigde Staten van Amerika na een geslaagde revolutie tegen de koloniale overheersing, dan leest men daarin het boeiende verhaal van het inlopen van een sociale en economische achterstand op Europa. Dit kon geleidelijk slagen doordat in vele Europese landen bereidheid bleek te bestaan tot het sluiten van leningen met de nieuwe wereld. De door tal van Europese investeerders genomen risico's droegen tot de opbloei van de handel tussen beide continenten bij.

Andere situatie

Bestaat er vandaag de dag een soortgelijke si-

tuatione ten aanzien van de ontwikkelingslanden? Helaas niet. Het belangrijke kanaal van de particuliere investeringen, als bron voor de ontwikkelingslanden om tot welvaart te komen, vertoont tal van ondiepe plekken en gevaarlijke zandplaten. In feite is er in sommige pas onafhankelijk geworden staten geen sprake meer van investeringen, maar wel van het afvloeien van geplaatst kapitaal. Oorzaak daarvan vormen de politieke toestanden, die in die landen vaak moeilijk en onzeker zijn. Er breken revoluties uit, er worden bedrijven genationaliseerd, het overmaken van winsten wordt aan strenge restricties onderworpen.

Hoe men die verschijnselen ook wil kwalificeren, of er een verklaring voor zoeken, het is duidelijk dat zij geen nieuwe investeringen aanmoedigen. Dientengevolge dreigt dan het gevaar, dat de particuliere kapitaalstroom gaat slinken in plaats van zwellen. Een belangrijke welvaartsbron krijgt onvoldoende toevoer of begint op te drogen. Het is zelfs een feit, dat ook in overheidskringen in de wereld van het Westen – een tweede ontwikkelingsbron – de aarzeling toeneemt om te gemakkelijk geld in de ontwikkelingslanden te steken. Voortdurend sterker wordt de neiging om de investeringen van dergelijke gelden met stringenter waarborgen te omringen. Zo was er in de Verenigde Staten vorig jaar de nog door president Kennedy ingestelde commissie onder leiding van de generaal Lucius Clay en het door die commissie uitgebrachte rapport. En in Frankrijk waren er dit voorjaar de artikelen in Le Monde en Paris Match van de journalist Cartier, die niet nalieten hun invloed te doen gelden. Teneur van beide was gelijk. Wordt er, zo luidde de vraag, wel efficiënt genoeg met de in ontwikkelingslanden belegde gelden omgesprongen? Zijn er in eigen land nog niet erg veel noden, die om een oplossing vragen? Moeten wij niet minder aan minder landen geven, die het goed gebruiken, dan teveel aan tevelen, die het verspillen?

Op de achtergrond van dergelijke beschouwingen staat de toegenomen vrees voor ondoelmatige besteding van middelen, gelijk die in doorgaans sterk overdreven bespiegelingen van de spraakmakende gemeente over „gouden bedden, zovende Rolls Royces en marmeren paleizen” gestalte krijgt.

Niet alleen geld

In elk geval blijkt er wel uit, dat men er met het investeren van geld en kapitaalgoederen alleen niet komt. Dit moge aan de hand van de volgende vergelijking worden geïllustreerd. Na de oorlog was Europa in een desolate toestand geraakt. De Verenigde Staten kwamen met een geweldig project van hulpverlening: het Marshallplan. Er zouden enorm veel gelden en goederen aan Europa geschonken of geleend worden ten behoeve van de reconstructie. Enerzijds dus een Amerikaans gebaar van edelmoedigheid zonder weerga; anderzijds uiteraard de enige mogelijk-

heid voor Amerika om weer een gelijkwaardige handelspartner te krijgen en doórdringen van het communisme tot heel Europa te voorkomen. Wat gebeurde er? In West-Europa was men er dank zij die Marshallhulp spoedig weer bovenop.

Al spoedig bleek het echter in bepaalde streken van Zuid-Europa lang zo gemakkelijk niet meer te gaan. Moeilijk bleek het bijvoorbeeld in Turkije, in Griekenland, in Zuid-Italië. Blijkbaar stond daar niet een dergelijk regeneratief vermogen ter beschikking als in allerlei West-europese mogendheden. Blijkbaar miste men het in West-Europa in voldoende mate aanwezige reservoir van kennis, nodig om het ontvangen geld en de verkregen goederen op de juiste manier te gebruiken. Welnu, ten aanzien van de ontwikkelingsgebieden was direct duidelijk, dat die onmisbare voorraad kennis daar nog in mindere mate gereed lag. Onder die omstandigheden zou dus niet kunnen worden volstaan met „het zenden van de postwissel”. Andere maatregelen moesten worden getroffen, wilde daadwerkelijke hulp worden geboden.

Technische bijstand

Zo ontstond het begrip „technische bijstand”, later bij voorkeur „technische samenwerking” genoemd, om het tweezijdige karakter tot uitdrukking te brengen en de gelijkwaardigheid van de partners te onderstrepen. Dit begrip technische bijstand werd al spoedig gebruikt in kringen van de Verenigde Naties. Het kwam onder de schijnwerper van de publieke belangstelling na de grote rede van de Amerikaanse president Truman in 1949, waarin deze zijn enorme Amerikaanse programma van hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden ontvouwde, beter bekend onder „Punt Vier”. Die rede gaf de stoot tot een aanmerkelijke verruiming van de hulpverlening onder auspiciën van de Verenigde Naties; tot de totstandkoming van het zogenaamde „uitgebreide programma voor technische bijstand”. Tot dan toe was er slechts een regulier programma geweest, bekostigd uit de contributies aan de V.N. en aan de gespecialiseerde organisaties als F.A.O., W.H.O. en U.N.E.S.C.O.

Onder technische bijstand is dus te verstaan de overdracht van kennis en ervaring. Die kennisoverdracht komt in beginsel op twee manieren tot stand. 1. Men kan deskundigen van hier uitzenden naar het ontwikkelingsland om daar van advies te dienen. 2. Men kan personen uit het ontwikkelingsland hier laten komen voor het verschaffen van een min of meer gespecialiseerde opleiding. Zo is het ook begonnen: multilateraal, d.w.z. door de kanalen van de Verenigde Naties, in toenemende mate ook met eigen bilaterale programma's, zoals in ons land het Nederlandse Hulpprogramma.

(Wordt vervolgd)

Rth.

Zaterdag 17 oktober startte onder leiding van de voorzitter van het Humanistisch Verbond, dr. J. P. van Praag, op een jongerenbijeenkomst in Utrecht de Biharactie. Doel is het bijeenbrengen van f 75.000,- voor een in India onder auspiciën van de Indische Radical Humanist Movement in het kader van de Freedom from Hungercampaign gestart ontwikkelingsproject. In drie beschouwingen zal thans getracht worden enig inzicht te geven in het probleem van de ontwikkelingslanden en onze relatie daartoe. Het gironummer van de Biharactie is 64.75.00 te Utrecht.

Hoe zit het eigenlijk met verkeersdelicten ?

Zo, redeneert men wel. Is dat nu juist? Is de man of vrouw die in een verkeerszaak met de Rechter in aanraking komt, een ander dan de delinkwent in een gewone zaak? Om die vraag met enige vrucht te kunnen beantwoorden, moeten wij eerst vaststellen wat strafbare feiten eigenlijk zijn en wie degene is die ze begaat. Meestal is in een geordende maatschappij wangedrag strafbaar. D.w.z. natuurlijk is niet alle wangedrag een strafbaar feit, maar wel kun je er op rekenen dat wanneer iets strafbaar is, het op zich zelf maatschappelijk wangedrag vormt. Of iets nu wangedrag „sec” is, dan wel strafbaar wangedrag, is o.m. een kwestie van moraal en traditie. In het kader van deze bijdrage ga ik daar liever niet verder op in. Van vele delicten ligt de strafbaarheid voor de hand. Stelen, mishandelen, verkrachten en oplichten, om slechts enkele voorbeelden te noemen, zijn gedragingen waarvan iedereen zal vinden dat ze straf verdienen. Het hek is anders van de dam. Moeilijker is het b.v. al met opgewekte abortus die in Nederland wel strafbaar is en met prostitutie die dat niet is. In het algemeen zou men kunnen zeggen dat een maatschappij een aantal regels opstelt, waaraan men zich heeft te houden. Degene die bepaalde regels overtreedt, is de man die met de strafrechter in aanraking komt. En daarbij gaat het er lang niet altijd om of hij dat opzettelijk deed. Dikwijls is ook onvoorzichtigheid of onnadenkendheid voldoende. De bedrijfsleider die de veiligheidsvoorschriften niet voldoende liet naleven waardoor een arbeider door een kapotte ladder trapte en in het scheepsruim stortte, deed dat natuurlijk niet expres. Toch kan hij wegens onachtzaamheid voor de Rechter komen. De man die onvoorzichtig een fabrieksmachine bediende waardoor een ander er met zijn hand tussen raakte, had evenmin opzet en toch...

Het gaat dus niet om die opzet, maar om het overtreden van regels. Sommige regels kunnen alleen opzettelijk overtreden worden, maar voor andere is onvoorzichtigheid voldoende. In beide gevallen komt de maatschappij met straf in het geweer tegen degeen die zich niet aan de regels hield. En nu zou men in grote trekken kunnen zeggen dat degene die die regels overtreedt (de delinkwent) weinig, althans te weinig, eerbied voor regels heeft. Dat houdt vrijwel altijd in dat hij weinig, in ieder geval te weinig, rekening houdt met een ander mens. Soms omdat hij met die ander geen rekening wil houden, soms omdat hij het eenvoudig ver-

In 1963 werden in Nederland ruim 260.000 mensen door de Rechter wegens verkeerszaken veroordeeld. Dat waren er dus 1.000 per dag, de zaterdag en zondag niet meegerekend wanneer er geen zittingen waren. Geleidelijk zijn wij allemaal verkeersdeelnemer geworden, hetzij gemotoriseerd, per fiets of te voet. En juist omdat wij allen weggebruiker zijn, kunnen wij daar zelf voor de Rechter gestaan hebben, voor zover wij er al niet stonden. Misschien brengt het feit dat het ons allen aangaat, mee dat wij geneigd zijn een groot verschil te zien tussen verkeersdelicten en andere overtredingen van de strafwet. Een fout in het verkeer kun je allemaal maken. Wie misrekenen zich niet eens een keer in de snelheid van een ander en wie is nooit eens afgeleid? Zo oppervlakkig bezien, lijkt er wel iets voor te zeggen dat de verkeersfout toch heel wat anders is dan de „gewone” strafbare gedraging. Als die fout immers iedereen, u en mij net zo goed als een ander, kan overkomen, hoeft hij niets te zeggen over de mentaliteit van degeen die de fout maakt. En daar gaat het toch om bij de gewone delicten!

gat. De dief houdt er geen rekening mee dat hetgeen hij steelt, aan een ander toebehoort. Die ander kan hem te weinig schelen. En hetzelfde geldt voor de man die in woede een ander mishandelt. Zijn boosheid belette hem rekening te houden met die ander. Ook de bedrijfsleider die wij zo juist tegenkwamen, was te weinig voorzichtig met de belangen van andere mensen.

Van die kant bezien, zouden wij het volgende kunnen stellen. Strafbbaar is een aantal vormen van maatschappelijk wangedrag. En dat wangedrag bestaat daaruit dat onvoldoende rekening wordt gehouden met een ander mens. Als dat de wezenlijke inhoud van strafbaar gedrag zou zijn, lijkt het voor de hand te liggen dat

door Mr. M. G. Rood

ontsporingen vaker voorkomen. Het gaat dan immers om een bepaalde mentaliteit van de mens en die toont zich uiteraard vaker dan een enkele keer. Die veronderstelling wordt inderdaad door de cijfers bevestigd. In het vorige jaar werden in ons land voor misdrijven (vrijwel uitsluitend strafbare feiten die met opzet gepleegd werden) ruim 36.000 mensen veroordeeld. Op een bevolking van 12 miljoen betekent dat 3 op iedere 1.000 mensen, wat dus erg weinig is. Van dit relatief kleine groepje mensen echter was 46 %, dus bijna de helft, eerder veroordeeld. Het niet of te weinig rekening houden met een ander werkt dus zo sterk door dat van iedere twee veroordeelden, één al eerder zijn mentaliteit getoond had. Ter vermijding van ieder misverstand wil ik graag duidelijk stellen dat hier alleen aan de hand van cijfers getracht wordt een aantal feitelijke constatering te doen. Het valt volstrekt buiten het kader van dit artikel na te gaan of en in hoeverre aan de delinkwenten hun gedrag te verwijten valt, dan wel dit te wijten is aan gedragsstoornissen waarvoor misschien hulp eerder dan verwijt op zijn plaats is.

Keren wij terug naar de verkeerszaken, het uitgangspunt van deze bijdrage. Op zich zelf zijn verkeerszaken natuurlijk een duidelijk voorbeeld van het je gedragen volgens regels. Het gehele verkeersrecht is opgebouwd op regels. Zowel „rechts gaat voor”, als „geen alcohol bij snelverkeer” is een dergelijke regel. Zijn nu degenen die deze regels overtreden, in beginsel andere mensen dan degenen die wij zo juist tegenkwamen? In zijn algemeenheid is die vraag nog niet te beantwoorden. Niettemin weten wij er al wel iets van. Ik wil daarbij op de voorgrond stellen dat ook hier in volle omvang geldt dat de overtreding van de regel duidelijk betekent dat men niet of te weinig met een ander mens rekening houdt. Van de hiervoor genoemde 36.000 misdrijven die in 1963 in ons land bestraft werden, hadden 9.450 betrekking op verkeersmisdrijven (rijden onder invloed, veroorzaken van dood of lichamelijk letsel door schuld als bestuurder van een mo-

torvoertuig). Van die 9.450 mensen nu bleken 49% recidivisten, dus nog een iets hoger percentage dan bij de „gewone” misdrijven. Voor 1962 was dat percentage 48, terwijl 24% van de toen voor verkeerszaken gestraften, al eerder voor een „gewoon” misdrijf was veroordeeld. Juist ook dat laatste cijfer is van groot belang. Is de kans dat een gemiddelde Nederlander met de strafrechter voor een verkeersmisdrijf in aanraking komt nog geen 1 op 1000 (9.450 op 12.000.000), van dat relatief zeer kleine groepje bleek bijna 1 op de 4 eerder voor een ander misdrijf veroordeeld.

Voor de overtredingen (rechts geen voorrang verlenen, onvoldoende afstand houden, etc.), kent het Centraal Bureau voor de Statistiek dat mij welwillend al dit cijfermateriaal ter beschikking stelde, de recidive niet.

De aantallen strafbare feiten zijn hier veel groter. In 1963 werden 306.000 overtredingen door de Rechter in ons land bestraft, waarvan 82% op verkeerszaken betrekking had. Wanneer men over verkeersdelicten spreekt, heeft men dus alleen al getalsmatig eerder het oog op de talrijke overtredingen dan op de misdrijven. Wanneer men denkt dat de verkeersovertreeders andere delinkwenten zijn dan de „gewone” delinkwenten, heeft men het ook voornamekelijk over deze groep. Hoewel nu ons cijfermateriaal hier minder gegevens biedt, merkt toch degeen die regelmatig met deze verkeerszaken geconfronteerd wordt, dat verhoudingsgewijs veel delinkwenten of eerder een verkeerszaak gehad hebben, of eerder een andere zaak. Mij geeft dat aanleiding te stellen dat ook hier de vraag of men geneigd is in het algemeen rekening te houden met een ander mens, van groot belang is. Degene, die bij diefstal of mishandeling weinig gevoel voor een ander opbrengt, zal dat ook eerder in zijn auto nalaten dan de doorsnee weggebruiker. Evenzeer is op grond van de thans bekende gegevens aannemelijk dat de man die enige malen voor een verkeersovertreding terecht moest staan, minder rekening houdt met het leven en de gezondheid van andere mensen dan van een doorsnee burger in onze hedendaagse samenleving verwacht mag worden. Het bekende „teveel risico's nemen” is eenvoudig een andere benaming voor precies dit zelfde gebrek aan consideratie met een ander als mens.

Als wij dus terugkeren tot ons uitgangspunt en de vraag beantwoorden of de verkeersdelinkwent in beginsel een ander mens is dan de „gewone” delinkwent, de vraag of het eigenlijk alleen maar toeval is dat je voor een verkeerszaak voor de Rechter moet komen of niet, ben ik geneigd daar met neen op te antwoorden. Natuurlijk zullen er altijd toevalszaken op het gebied van de verkeersovertredingen bestaan, maar de cijfers leren dat degeen die dezelfde of andere regels eerder overtrad, vlugger opnieuw bij de Rechter komt dan degeen die dat niet eerder deed. Het ontzien van een ander mens, het rekening houden met die ander blijkt meer een mentaliteitskwestie dan een toeval.

Lezingen voor de radio

zo. 15 nov. VARA 9.45 uur: H. Bongers: „Het dorre humanisme”.

zo. 22 nov. VARA 9.45 uur: J. C. Brandt Corstius: „Weet iemand wat op aard' het schoonste is?”.

di. 24 nov. VARA 22.15 uur: Televisieprogramma (Ned. 1).

zo. 29 nov. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

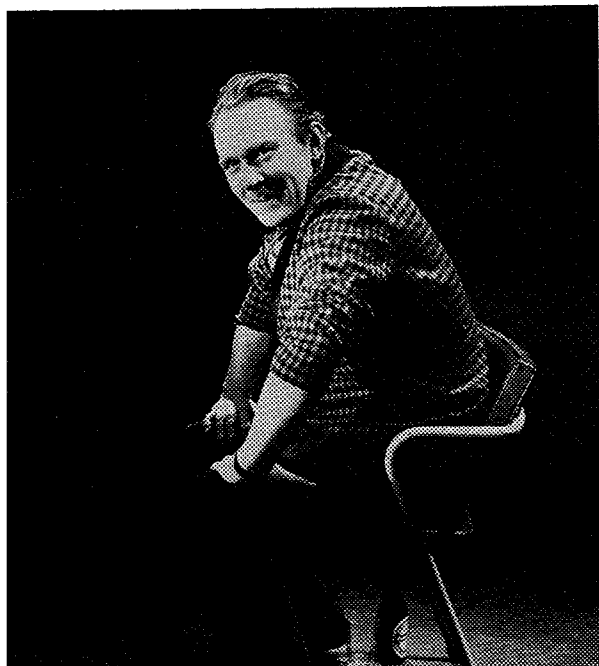
EEN PSYCHO-MONTAGE VAN KEES BRUSSE

Kees Brusse noemt zijn nieuwe film een psychomontage en geen speelfilm. Die betiteling is juist, omdat er in „Mensen van Morgen” noch van een scenario, noch van acteurs sprake is. Geïnspireerd door de Franse film „Hitler connaît pas” van Bernard Blier jr. en A. Michelin trokken twee psychologen het land in, om te praten met jonge mensen tussen de 17 en de 25 jaar. Ze namen contact op met velerlei instanties en bezochten onder andere een open gevangenis, een revalidatiecentrum, een sociale raad en een klooster. In overleg met producent en regisseur kozen ze uit hun materiaal de dertien jonge mensen, die later voor de camera hun hart zouden blootleggen. De opnamen duurden 12 dagen – de montage vijf maanden. Kees Brusse nam ongeveer 50.000 meter film op, waarvan uiteindelijk 2700 meter overbleef.

De dertien jonge mensen zijn: *Loekie*, een Amsterdamse volksjongen met opmerkelijk losse handen die dientengevolge al verschillende malen met de rechter in aanraking is geweest; *Linda*, een lieve, kinderlijke boerendochter; *Jan*, een student in de medicijnen, die tegemoet komt aan het beeld dat men zich gewoonlijk van „het student” maakt; *Francine*, een intelligente novice; *Harry*, een lichamelijke gehandicapte pianist; *Riekje*, een prostituee, die zich laat drijven door de omstandigheden maar niet is gespeend van zelfinzicht; *Hansje*, een „Pleinmeisje”; *Cora*, een gedecideerde aankomende tuinbouw-architecte; *Felicia*, een ongehuwde moeder; *Pieter*, een jongen uit een mislukt huwelijk, die daarvan de gevolgen ondervindt; *Peet*, een robuuste en weinig genuanceerde sportleraar; *Anton*, een bouwvakarbeider die niet veel te vertellen heeft en *Joop*, een homofiel.

Kees Brusse heeft gezegd, dat de film geen hoofdrolspeler bezit, dat iedereen zijn eigen „held” of „heldin” kan kiezen. Dat is waar en dit appelleren niet alleen aan de openlijke of verborgen sympathieën, maar ook aan het onderbewuste van de toeschouwer maakt de film zo fascinerend. Het is evenwel ook waar, dat bepaalde personen eruit springen, dat op hen het volle licht valt, dat de film toch in zekere zin om hen draait. Er loopt op het ogenblik een kort geding, aangespannen door de ouders van Loekie, tegen de producer. Mocht de uitspraak in het voordeel van de ouders uitvallen, mocht de producent gedwongen worden alles wat Loekie zegt eruit te knippen, dan kan men „Mensen van Morgen” in de sloot gooien.

Hetzelfde geldt in enigszins mindere mate voor Linda en voor Riekje, hoewel in haar geval niet zozeer haar wezen, als wel haar werkzaamheden en het schokkende contrast dat die vormen met bijvoorbeeld de manier van leven van de novice en de boerendochter, de voornaamste attractie uitmaken.

En nu komen we op het voornaamste bezwaar dat ons inziens tegen de film kan worden ingebracht. De jonge mensen waren namelijk tijdens de opgenomen gesprekken alleen en in de film wordt door de montage meerdere malen de suggestie gewekt, dat de „proefpersonen” samen zouden zijn, in een kring zouden zitten. Er worden reacties geregistreerd, die in werkelijkheid geen reacties waren, en dit geeft een vertrokken, een oneerlijk beeld. Het is wel schokkend om tijdens het relaas van Riekje, de tippelaarster, geconfronteerd te worden met de uitdrukking op de gezichten van de novice en het lieve boerendochtertje, maar in wezen is dat verlakkerij van het publiek.

Er is nog een ander, hoewel kleiner, bezwaar. De ongehuwde moeder en de homofiele jongen zijn alleen „qualitate qua” gekozen, omdat ze er ook bij moesten zijn. Hun uitingen blijven kleurloos, alleen gericht op hun „geval”, als mensen komen zij er helemaal niet uit.

Bovendien moeten we achter een verklaring van mevrouw Smit, een der psychologen die het voorbereidende werk verrichtte, een vraagteken plaatsen. Zij zegt: „We hebben veel jongeren met een uitgesproken religieuze en politieke voorkeur ontmoet.” Nu zegt geen van de dertien jonge mensen die wij in de film ontmoeten

ook maar één woord over politiek, laat staan dat zij blijk zouden geven van een uitgesproken voorkeur. Zo men de uitspraak van mevrouw Smit niet kende, zou men geneigd zijn aan dit feit een nogal vergaande conclusie te verbinden, namelijk dat de mensen van morgen zich absoluut niet voor politiek interesseren. Nu vraagt men zich af of en zo ja waarom dit aspect zo hardnekkig buiten beschouwing is gelaten.

Het feit, dat ik zo uitvoerig ben ingegaan op de bezwaren die er tegen de film kunnen worden ingebracht, bewijst overigens wel, dat de film van Brusse een bijzondere film is. Het gros van de andere Nederlandse films is zo wezenloos, dat een uitvoerige kritiek niet eens „im Frage” komt.

Maar „Mensen van Morgen” is een film om lang en intensief over na te denken, om over te praten, te discussiëren, ruzie te maken. De schokwerking die er uitgaat van het besef, welk een kloof er gaapt tussen jonge mensen van dezelfde leeftijd, een kloof zo diep dat het lijkt alsof ze zich op verschillende planeten bevinden, is heilzaam en, zoals gezegd, fascinerend. En de confrontatie met de lichamelijke gehandicapte concertpianist, die vecht om alles beter te doen dan de „normalen” en eigenlijk alleen maar een gewoon mens wil zijn zet de problemen van de anderen en van onszelf in het felle licht van de betrekkelijkheid.

Een bezoek aan deze film, die in 22 bioscopen in ons land draait, is van ganser harte aanbevolen en dat is nu eens geen lege frase. *W. Berg*

A is van actie en B is van Bihar

„t Is om de Biharitis van te krijgen,” zei een van de bijna honderd aanwezigen op 17 oktober. Het waren voor het merendeel jongeren, die deze dag bijeen waren in het Erasmushuis te Utrecht om de actie voor een streek in de Indiase staat Bihar in te luiden. U weet wel, één van die vele streken in de wereld waar de mensen voortdurend op ’t randje van de hongersnood leven en waar maar het minste of geringste hoeft te gebeuren om een acute hongersnood te hebben. Overigens sloeg de naar ziekte rijkende uitdrukking niet op de plannen zelf, maar op allerlei zaken, die met de hulpverlening – uitgebreide technische bijstand, zoals het officieel heet – samenhangen. „Je kunt nog zoveel doen aan hulpverlening”, zo is de gedachte, „maar wanneer je geen kans ziet een door de eeuwen heen vastgeroeste mentaliteit van zo-is-het-en-zo-zal-het-wel-altijd-blijven te veranderen, dan komt er nog geen bliksem van terecht”. En die mentaliteitsverandering kan het beste van binnen uit komen, d.w.z. vanuit het land zelf. In Bihar is dat mogelijk, want het zijn onze Indiase vrienden, die bereid en in staat zijn hun schouders er onder te zetten, tenminste... wanneer wij ze de middelen er toe geven.

Als missie en zending beweren dat technische bijstand in hoge mate een geestelijke aangelegenheid is, dan hebben ze gelijk. Wat anders wordt het, wanneer men denkt dat men er is als nu iedereen maar christen (of humanist) wordt. Zo eenvoudig liggen de zaken niet. Proselitismakerij is ons vreemd en nog veel duidelijker wordt dit als men bedenkt dat het er niet om gaat onze westerse gewoonten, maatstaven en verworvenheden zonder meer in de Indiase samenleving te poten. Veel van wat waardevol is in de eigen samenleving (en dat zijn dus niet de overleefde tradities, maar wel veel uit het culturele en geestelijke leven) kan behouden blijven, mits het op eigen wijze wordt gecombineerd met wat de moderne tijd aan goeds te bieden heeft. Dit is een principe, zó humanistisch, dat wij naast onze Indiase geestverwanten moeten staan, om hun te laten weten, dat zij niet alleen voor deze gigantische opgave staan. Zeker nu er in de westerse lan-

den en ook in ons eigen land tendenzen zijn om minder geld en goederen te gaan geven aan de ontwikkelingslanden. Welke (drog)redenen hiervoor ook worden aangevoerd, juist als humanisten hebben wij de plicht zoveel mogelijk mensen er van te doordringen, dat wij gezamenlijk burgers van één wereld zijn.

Op deze en nog veel meer facetten van de technische bijstand werden de jonge mensen met hun neus gedrukt door een gedegen betoog van mr. dr. H. J. Roethof, een uitvoerige zakelijke informatie van de heer Th. W. Polet en door de bezielende leiding van dr. J. P. van Praag, respectievelijk vice-voorzitter, organisatie-secretaris en voorzitter van het Verbond.

Hadden de heren Roethof en Polet reeds verteld, dat het werk gedaan wordt door de Indiase bevolking zelf, in een vriendelijk en bemoedigend speechje van de heer L. Venkatesvaran, pers-attaché van de Indiase Ambassade, vertelde deze, dat het grootste zo niet het overgrootste deel van de Indiase begroting wordt ingenomen door streekopbouwprojecten.

De actie is nu begonnen. Er hadden meer jongeren aanwezig kunnen zijn, maar die er nu waren, zullen het gist zijn dat het brood zal doen rijzen. Zakelijk en concreet wisselden zij tijdens de discussie ideeën, plannen e.d. uit van wat er nu verder moet gebeuren. Veel zal zich plaatselijk afspelen, vaak zal een beroep gedaan worden op de leden en het bestuur van de gemeenschappen. Dat is fijn, want nog altijd is er de hoop en de verwachting dat oudere en jonge humanisten elkaar zullen vinden in het praktische werk. Komen zij, de jonge humanisten, dus bij u aan tijdens een bijeenkomst of langs uw deur voor het Biharproject, dan weet u dat er door onze Indiase vrienden en door onze jonge mensen op u gerekend wordt. En mochten ze niet komen, och, het is maar dat u het weet van die speciale postgirorekening no. 647500 van de Biharactie 1964 te Utrecht.

MV.

Postgirorekening 647500
t.n.v. Biharactie 1964 te Utrecht

MENS EN MUZIEK

Spanning en ontspanning

Een twee-eenheid waarzonder de muziek nooit boeiend zou kunnen zijn, is die van *spanning en ontspanning*. Ook in de rest van ons leven telt deze factor sterk mee zoals in de geconcentreerde aandacht voor ons beroep tegenover de impulsiviteit der vrije-tijd-besteding, of in de tegenstelling tussen arbeid en slaap. Inderdaad, tot in de slaap toe geven we, via onze houding, elk moment het bewijs van onze eigen „vertolking” van spanning en ontspanning.

En verder? Neem maar eens de schrijfhouding, waarbij sommigen met hun hele gewicht op het potlood leunen, met niet zelden als gevolg... schrijfkrimp! Dit euvel komt nooit voor bij hen die zo licht mogelijk schrijven met vingers die met de schrijfflettervorm meebuigen en meestrekken. „Aangenaam kennis te maken...” zegt de man, die de hand van zijn nieuwe relatie in de „bankschroef” neemt, of die een futloze slappe-vaatdoek-hand weggeeft. Nog enkele voorbeelden: geforceerd het fietsstuur vasthouden, met veel poeha een band oppompen, met vijftig kilo lichaam leunen op een dicht te plakken enveloppe, enz.

In de muzikale composities zelf komt de factor spanning-ontspanning bij allerlei details in het geding: snel-langzaam, klank-rust, strakbeweeglijk, zacht-sterk, hoog-laag, dramatisch-teder, kort-lang, scherp-dof, doorzichtig-pompheus, veelstemmig-eenstemmig. Door een oneindig aantal schakeringen en combinaties kan hiermee de spanning-ontspanning der muziek altijd levend en nieuw worden gehouden.

Bij het musiceren hangt de beheersing van de factor spanning-ontspanning ten nauwste samen met de eigen levensstijl. Zoals volgens sommige experts een geslaagde poging om het handschrift te verbeteren van positieve invloed is op de hele persoonlijkheid, zo ben ik er van overtuigd, dat het aanleren van de juiste afwisseling tussen spanning en ontspanning bij het musiceren, ook onze andere levensgebieden gunstig beïnvloedt!

„Goede instrumentale techniek vloeit voort uit een uitgebalanceerde lichamelijke luiheid,” aldus de muziekpedagoog Louis Metz. Heel wat musici zondigen tegen deze ideale „luiheid” — de musicerende violist, wiens hoofd van inspanning lichtelijk siddert, de zangeres die bij het inademen de schouders lichtelijk optrekt, de

pianist die door armgezwaai zijn techniek hoopt te verruimen, anderen die onder het musiceren allerlei onwillekeurige grimassen maken of hordend ademhalen. Stellig gebruiken zij ook buiten de muziek hun spieren min of meer geforceerd.

Een test: bent u in staat de zijwaarts gehouden arm volkomen te ontspannen terwijl iemand die vasthoudt? Zo ja, dan moet die arm als de ander hem plotseling loslaat, als een steen vallen! Waarop moet b.v. een pianist letten, in verband met die „uitgebalanceerde lichamelijke luiheid”? Welnu, op een ongedwongen ademhaling, en absolute losheid van de schouders, bovenarmen en halsspijeren. Ik ben er achter gekomen, dat menige pianist als symptoom van geforceerde spanning de tong tegen het verhemelte drukt!

Er bestaat geen andere zelfcontrole dan die van een volledig bewuste en voortdurende aandacht op dit fysieke balancement tussen spanning en ontspanning. Dat deze intense concen-

tratie ons steeds weer dreigt te ontglippen blijkt wel, als we leerlingen verzoeken te tellen bij het spelen, zoals (in een driedelige maat) e-ne twee-je drie-je. Al spoedig vervallen de meesten tot onverstaanbaar mompelen om daarna te zwijgen... de concentratie is ingeslapen! Zo is ook de aandacht voor lichamelijke spanning-ontspanning bij het musiceren zeer kwetsbaar en vluchtig.

Remt teveel spierspanning het musiceren? En of! Uw los tot een vuist gehouden hand kunt u met gemak heen en weer bewegen vanuit de pols. Maar, probeert u hetzelfde ook eens, als u die vuist zo krachtig mogelijk toeknipt — o lala, dan gaat het... maar... heel... moeilijk!

Tot in het luisteren naar muziek speelt de tegenstelling spanning-ontspanning een rol. Velen zijn in hun luisterovergave zo weinig innerlijk ontspannen, dat zij de muziek slechts door de filter van het vooroordeel ontvangen. Ontspanning betekent hier: het zich kunnen overgeven aan muziek dankzij de psychische kracht om de eigen kritiek enige tijd op zij te kunnen zetten.

Een merkwaardige ervaring had ik eens in dit opzicht: met zware hoofdpijn ging ik naar een uitvoering van Indiase muziek; hoewel ik voor deze mij bijzonder vreemde kunst geen bewuste waardering kon opbrengen, kwam ik geestelijk en lichamelijk volkomen opgefrist van dit concert weer thuis!

Leo Hoost

Een idee ter navolging?

In een Engels tijdschrift, „Reality”, dat ik uit hoofde van mijn beroep regelmatig ontvang, trof ik een artikel aan, dat ik gaarne onder uw aandacht wil brengen. Ik geef het u in vrije vertaling hier weer. De schrijfster is Mrs. Kit Mouat, die het idee heeft uitgewerkt en de organisatie opgezet. De Engelse titel luidt: The Humanist Letter Network, door mij vertaald met:

Een humanistische correspondentiekring (niet te verwarren met de in Nederland bestaande corr.kring van die naam!)

Onder al de pogingen, die in het werk worden gesteld om eenzame mensen te helpen, zou deze humanistische correspondentiekring een beetje kunnen lijken op het leeg scheppen van de Theems met een emmertje! Maar er wordt door de niet-orthodoxe mens in alle lagen van de maatschappij een speciale vorm van geïsoleerd-zijn ondervonden. De rebel tegen godsdienstige autoriteit, de „niet-gelovige” zoals hij wordt genoemd — omdat zijn overtuigingen niet die van de meerderheid zijn — wordt vaak voor onnodig stijfkoppig uitgekreten. Het is die man (of vrouw) zijn (haar) eigen schuld, dat hij geen contacten vindt die hem passen! Waarom moet hij telkens weer de meningen van vrienden en burenschokken, hen pijn doen of kwaad maken? Waarom moeten die lui het leven zo erg serieus nemen en is het nu echt nodig om je ontkenning van een bovenzinnelijke macht aan de grote klok te hangen?

Op zulke ogenblikken wordt de humanist zich eens te meer bewust van de kloof, die hem scheidt van het merendeel der mensen die hij ontmoet. Hij wenst geen lippendienst te bewijzen, niet een schijnheilig conformisme voor te wenden in zulke belangrijke zaken als godsdienst en religie, wil openlijk uitkomen voor de overtuigingen, waarop hij zijn leven baseert. Een vrije discussie, uitwisseling van ideeën en kritisch onderzoek zijn allemaal wezenlijke bestanddelen van zijn humanistisch denken. „Zich koest houden” zou het gevoel van apartheid slechts accentueren.

De „Humanist Letter Network” werd opge-

zet in het begin van 1964 om te proberen door briefwisseling humanisten en andere niet-kerkelijken met elkaar in aanraking te brengen. Het idee is geestdriftig ontvangen, al zijn er natuurlijk problemen. Eén daarvan is, dat vele jonge mannen (studenten, militairen, technici) vooral wilden corresponderen met jonge vrouwen en van slechts drie ongetrouwde vrouwen beneden de veertig jaar kwam reactie! In het algemeen kwamen er meer brieven van mannen dan van vrouwen. Alle leeftijdsgroepen zijn vertegenwoordigd, van achttien tot tachtig.

Schr. verwachtte alleen reacties te krijgen uit eigen land, maar tot haar vreugde ontving zij aanvragen uit Nigeria, Canada, V.S., Spanje en Australië. Verscheidene briefschrijvers, die in Engeland wonen, zijn van huis-uit geen Britten. Vele beroepen zijn op de lijst vertegenwoordigd, van bank-directeuren, architecten, dokters en leraren tot secretaresses en huisvrouwen met kleine kinderen. De belangstelling gaat uit naar praktisch ieder terrein, met sociale vraagstukken en psychologie aan de top; voorts muziek en poëzie, politiek, „science fiction”, wandelen, tuinieren, sport, reizen, talenstudie, enz. enz.

Natuurlijk is het niet altijd mogelijk de gewenste soort correspondentie meteen te leveren, maar schr. wil haar mensen vooral niet te lang op enig contact laten wachten. Zij probeert zo goed mogelijk de gelegenheid te openen voor een uitwisseling in brieven van mensen met gelijksoortige belangstelling. Sommige van haar briefschrijvers zijn pas sinds kort humanist; andere zijn nog op weg naar een kristallisatie van hun levensovertuiging en vooral zij zijn verlangend naar contact met iemand, die de problemen, welke daarmee gepaard gaan, reeds hebben doorworsteld en die de vreugde hebben ondervonden te ontdekken, dat de wereld zeer wel aanvaardbaar is van een humanistisch en niet-gelovig standpunt bekeken.

F. E. Jolles-Weghuis

N.B. Het adres voor belangstellenden in dit werk in Engeland is: Mrs. Kit Mouat, Mercers, Cuckfield, Sussex, Engeland. Mrs. Mouat is gaarne bereid nadere inlichtingen te verstrekken.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Redactie: Mevr. I. M. A. Donker-Rutgers, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, H. P. Danz, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet.

Tijdelijk Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Mathenesserlaan 158b
Rotterdam-2, telefoon 25 26 45

Administratie, abonnementen en advertenties:
Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 1 01 63; postgiro 30 49 60 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

IK denk er ZO over

De zaak - Soumokil

In Mens en Wereld van 29 aug. en 26 sept. i.l. (Kritisch Allerlei) staat een artikel over het geval-Soumokil, waarmee ik van harte instem en naar ik hoop velen met mij. De heer De la Rie wijst er terecht op dat de gang van zaken „enige verantwoordelijkheid schept voor de gevolgen”.

Zijn de volgende mogelijkheden voor actie soms te overwegen?

1. Individuele verzoeken om gratie.
2. Massaal gratieverzoek, uitgaande van het Hum. Verbond.
3. Verontrusting uiten, resp. opheldering vra-

gen aan de Indonesische ambassade (de terdoodveroordeling geschiedde bij *niet*-openbaar proces).

4. Informeren of en zo ja in welke geest Soekarno en minister Luns over dit onderwerp gesproken hebben. Volgens „Door de Eeuwen Trouw” gaf de regering tot nu toe „geen commentaar”.

5. Een beroep doen op volksvertegenwoordigers van wie medeleven en belangstelling verwacht kan worden.

Hoe denkt het hoofdbestuur hierover?

C. v. Hasselt-Cool

Paus Paulus VI contra Paus Johannes XXIII?

Wie de kranteberichten leest over de eerste encycliek, getiteld *Ecclesiam suam* (Zijn kerk) van paus Paulus, zal zich kunnen afvragen, of hiermee werkelijk de wereldvrede wordt gediend. Immers opnieuw werpt hij een banvloek uit over het atheïsme. Duidelijker nog dan in zijn vorige verklaring bij de opening van het 2de conciliejaar, waarin hij het atheïsme het grootste kwaad in de wereld noemt, zegt hij nu in zijn dialoog:

„Precies als onze voorgangers, aldus paus Paulus, blijven wij de atheïstische ideologieën veroordelen. Vaak zijn deze identiek met economische, sociale of politieke regeringsvormen, vooral echter met het goddeloze communisme.”

Deze uitlatingen schijnen mij koren op de molen voor een groot aantal Amerikaanse extremisten, die niets liever zouden willen, dan dat de communistische landen, desnoods met kernwapens, zouden worden weggevaagd.

Hoe verstandiger was dan niet de houding van paus Johannes XXIII, die contact opnam met Sowjet-Rusland en audiëntie verleende aan de schoonzoon van Chroesjtsjov, Adzjoebel.

Deze Johannes (de naam wijst ook op zachtaardigheid) heeft waarschijnlijk wel begrepen, dat men de groeiende ongodsdienstigheid niet wegneemt, door haat te prediken tegen hen die het godsbestaan niet kunnen aanvaarden. Heeft

deze paus misschien ingezien, dat het zedelijke en morele peil van de bevolking in de christelijke landen niet hoger staat dan in de niet christelijke?

Trouwens dat het minder om de wereldvrede gaat (wie praat daar niet over) dan om het belang der kerk zelf, bewijst wel m.i. de volgende uitlating in de aanpassing van de encycliek:

„Het naturalisme dreigt de oorspronkelijke opvatting van het christendom te vervagen. Het relativisme, dat alles rechtvaardigt en alles gelijke waarden toekent, gaat tegen het absolute karakter van de christelijke grondwetten in”.

Inderdaad voor de kerken geen heilzame belevens. Maar is deze gang van zaken te stuiten, door verdeeldheid te zaaien tussen de twee voornaamste levensbeschouwingen hier op onze planeet? De evolutie in de theologie is immers door de vooruitgang in de moderne wetenschappen van kosmogonie en biologie niet te stuiten. De buitenkerkelijkheid en het humanistisch atheïsme hetwelk ook in niet-communistische landen schijnt toe te nemen, gezien de opkomst van de oecumenische gedachte, zullen voor de toekomst in verbondenheid moeten worden ingeschakeld, om de geestelijke, morele en zedelijke waarden van de mens niet te laten ondergaan.

Rotterdam

W. Walop

De Roy en de filosofie

Er zijn ongetwijfeld steekhoudende argumenten aan te voeren tegen de mening van de vorige Utrechtse rector-magnificus, dat studenten geen mededelingen aan de pers mogen doen over uitspraken, die hoogleraren tijdens hun college geven. Toch schijnt deze bescherming van hoogleraren soms bepaald niet overbodig te zijn, met name, waar het erom gaat de nagedachtenis van een overleden hoogleraar te eren. Nu in „Mens en Wereld” door een toehoorder een gedeelte van zijn collegedictaat van de colleges van Prof. dr. H. J. Pos is gepubliceerd, wordt men onwillekeurig herinnerd aan het genoemde verbod van publikatie.

Ik geloof niet, dat enig hoogleraar ermee gebaat zou zijn, wanneer een student ging publiceren, wat hij toevallig opgestoken heeft — zeker niet, wanneer deze student achteraf niet eens een poging onderneemt de min of meer toevallig opgevangen uitspraken in een verband te plaatsen. Als verontschuldiging kan dienen, dat het inderdaad niet eenvoudig geweest zal zijn voor een minder ter zake kundig iemand de pointes van Pos' colleges eruit te halen, vooral gezien de enorme snelheid, waarmee Pos doceerde. Waarom wordt dit echter als „artikel” geplaatst?

De redactie heeft kennelijk toch wel enige schroom gevoeld, gezien de bijgevoegde verklaring, dat het „geen lichte lectuur” is. De heer

de Roy biedt evenwel helemaal geen lectuur; hij geeft ons een kijkje in zijn collegedictaat, waarvan hier en daar wat onleesbaar is, waaraan misschien een bladwijz ontbreekt.

Er moet met nadruk gezegd worden, dat het geheel nauwelijks iets te maken heeft met wat Pos op zijn bijzonder *heldere* wijze bracht. Het is eenvoudigweg een aanfluiting om dergelijke wartaal als de uitspraken van Pos te brengen. Het klinkt blijkbaar voor de goegemeente nog steeds interessant, wanneer iemand een aantal moeilijke woorden op een rij weet te zetten en het geheel dan onder de naam „filosofie” aan de man brengt. Overigens bevindt de heer de Roy zich in goed gezelschap: het succes van ene „Teilhard de Chardin” is ook niet los te zien van diens quasi-ingewikkelde betoogtrant.

Bilthoven

W. van Dooren

Onderschrift van de redactie

De redactie van M. en W. betreurt het, dat haar de filosofische kennis ontbreekt om het artikel over prof. Pos adequaat te kunnen beoordelen. Het was beter geweest om deskundig advies in te winnen alvorens tot opnemen werd besloten. Zij meent echter dat inzender in zijn terminologie „wartaal” en „aanfluiting” in niet geringe mate heeft overdreven en dat hij te weinig oog heeft gehad voor de verdienstelijke poging om denkbelden van Pos, uit zijn latere jaren, weer te geven.

leven
sverz
ekering
ng op
index
benad
ering
basis

Aurora

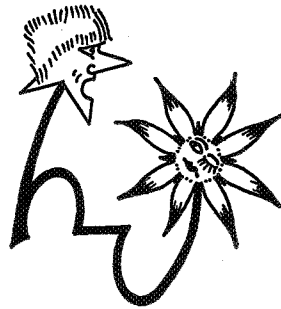
Zend mij vrijblijvend alle inlichtingen over uw Index-Benaderingspolis.

NAAM:

ADRES:

WOONPL:

(In open envelop, gefrankeerd met 5 cts postzegel, zenden aan:
N.V. Levensverzekering Maatschappij
AURORA, Stadhouderskade 1a, A'dam).

„Zeg maar yeah tegen 't leven!”

Wegens uitbreiding van de ziekenafdeling kunnen in ons modern bejaardentehuis, op humanistische grondslag, nog geplaatst worden:

- a. een verpleegster (in de rang van eerste verpleegster)
- b. een verpleegster (diploma A en/of B)
- c. bejaardenhelpsters
- d. ziekenverzorgsters
- e. huishoudassistenten

Eventuele interne plaatsing is mogelijk.

Telefonische of schriftelijke sollicitaties te richten aan de directie van het

A. H. GERHARDHUIS – SLOTERMEERLAAN 1
AMSTERDAM-W. – TEL. NO. 020 - 13 08 11

ANNONCES

De heer en mevrouw d'Angremond-Pols geven kennis van de geboorte van hun zoon

Peter

Rotterdam, 22 okt. 1964
J. Dammassestraat 31

Gaarne wil ik de zorg voor het huishouden op mij nemen in een gezin met kinderen, waar door omstandigheden de huisvrouw ontbreekt.

Ik stel prijs op een prettige huiselijke sfeer – waaraan ik graag zal meewerken – aangezien ik deze door mijn werk als verpleegster vaak heb gemist. Leeft. 43 jr.

Brieven onder MW nr. 139 aan het bureau van dit blad.

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15 x 23 cm. – Omvang ca. 250 pag.

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30 49 60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 – UTRECHT

„De motivering van de Godsdienstvrijheid bij Dirck Volckertszoon Coornhert” door Dr. H. Bongers.

Dit boek is een waardevol bezit voor hen, die belangstellen in de geschiedenis van de idee der verdraagzaamheid.

Prijs f 4,25 – ingenaaid – 180 pagina's.

„VERANDEREND LEVENSEBESEF”

samengesteld door Mevr. Hella S. Haasse, Ds. E. van Bruggen, Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Dr. T. T. ten Have, Ds. S. J. Popma, J. Reehorst, Dr. C. Scharff O.S.A. en Prof. Dr. R. Schippers.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en overschrijving van f 1,50 op postrekening 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C. nr. 28.

Humanistische Stichting Socrates Oudegracht 152, Utrecht

Landdag Socrates

De HUMANISTISCHE STICHTING „SOCRATES” organiseert op zondag 22 november in het Erasmushuis, Oudegracht 152, Utrecht, haar najaarslanddag.

Op deze landdag zal ter sprake en ter discussie worden gebracht, het onderwerp:

„HET MENSBEELD IN DE TONEELLITERATUUR”

Sprekers: Ben Stroman; Robert de Vries.

Voorzitter: Prof. dr. Libbe G. van der Wal.

Zij, die een aanmeldingsformulier willen ontvangen, kunnen dit aanvragen bij het secretariaat van de stichting „Socrates”, Oudegracht 152, Utrecht.

De kosten van de landdag bedragen f 3,50 p.p. Voor donateurs/contribuanten van Socrates f 1,25. Lunch f 3,25.

Aanvang: 11.00 uur. Sluiting: 16.15 uur.

het wonder

samengesteld door:

Drs. D. Braun O.F.M., P. N. Kruyswijk, Prof. Dr. G. A. Lindenboom, Ds. G. van Loenen, J. J. C. Marlet, zenuwarts, Drs. J. G. van der Ploeg, Dr. D. H. Prins, Prof. Mag. Dr. E. C. F. A. Schillebeeckx O.P., Ds. P. Simoons, Dr. I. Vijlbrief, Drs. J. A. M. Weterman.
(Uitgave N.G.C. no. 26)

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 26.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.